

پژوهش در زندگی امامان علیهم السلام
مبانی و روش‌ها

غلامحسن محرمی

www.ketab.ir

پژوهش در زندگی امامان
سنه ۱۳۸۵

پژوهش در زندگی امامان

مبانی و روش‌ها

غلامحسین محرمی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ دوم: ۱۳۸۵

شمارگان: ۵۰ نسخه

شمارگان چاپ اول: ۸۰ نسخه

قیمت: ۲۴۰۰۰ تومان

طراح جلد: سیدایمان حسینی نجفی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه ادب فقه جواهری

سرشناسه: محرمی، غلامحسین.

عنوان و نام پدیدآور: پژوهش در زندگی امامان (ع). مبانی و روش‌ها / غلامحسین محرمی.

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۵.

مشخصات ظاهری: ۲۰۴ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۸-۲۶۷-۲

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه ۱۶۹-۱۸۰. یادداشت: نمایه.

موضوع: تاریخ -- تحقیق -- روش‌شناسی.

موضوع: ائمه اثنی عشر.

شناسه افزودن: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

ردمبندی کنگره: ۱۳۹۳ ۴/۳/۱۶ D

ردمبندی دیوبی: ۹۰۷/۲

شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۶۲۹۴۹

دفتر مرکزی: تهران، خیابان شهیدبهشتی، تقاطع بزرگراه

شهید مدرس، پلاک ۵۶، تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۸۵۰۳۳۴۱

فروشگاه کتاب اندیشه: تهران، خیابان انقلاب، روبروی

درپ اصلی دانشگاه تهران، پلاک ۱۲۴۸، تلفن: ۶۶۱۷۵۶۷۰

www.poiict.ir

کتابخانه دیجیتال

فهرست

پیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۳
۱. اهمیت و ضرورت.....	۱۴
۲. پیشینه.....	۱۴
۳. نوآوری در تحقیق.....	۱۴
۴. بیان مسئله و سؤال‌ها.....	۱۵
۵. فرضیه.....	۱۵
۶. ساختار.....	۱۶
فصل اول: بررسی مبانی روش تحقیق در تاریخ.....	۱۷
۱. منابع تاریخی در نگاه کلی.....	۱۷
۲. تحول و توسعه منابع تاریخی.....	۱۸
۳. علوم کمکی در تاریخ‌نگاری.....	۲۷
۴. بررسی درستی نسبت کتاب‌ها و سایر منابع تاریخی.....	۳۰
۵. بررسی اسناد گزارش‌های تاریخ.....	۳۳
۶. تعادل و تراجم.....	۳۵
۷. شرایط مورخ از دیدگاه دانشمندان مسلمان.....	۴۰
۸. انگیزه‌های تحریف در مورخ.....	۴۱

۹. بررسی متنی گزارش‌های تاریخی..... ۴۳

فصل دوم: بررسی اعتبار متون و گزارش‌های کهن درباره تاریخ زندگی ائمه... ۴۷

۱. صحت انتساب منابع مربوط به تاریخ زندگی ائمه..... ۴۷

۲. بررسی گزارشگران تاریخ زندگی ائمه علیهم‌السلام..... ۵۴

۲-۱. گزارشگران تحریف‌گر..... ۵۵

۲-۲. گزارشگران طرف‌دار دستگاه خلافت..... ۷۱

۲-۳. مورخان شیعی فضایل‌نگار..... ۷۶

۳. گزارشگران شیعی مورخ..... ۸۷

فصل سوم: بررسی مبانی کلامی تحقیق در تاریخ زندگی ائمه علیهم‌السلام... ۹۱

۱. مفهوم ائمه در فرقه شیعه و نظریه نصب..... ۹۴

۲. علم غیب و توانایی ائمه علیهم‌السلام..... ۱۰۱

۳. عصمت و عدم خردمندی ائمه از دایره شریعت..... ۱۰۷

فصل چهارم: بررسی مبانی رفتارهای سیاسی در تاریخ زندگی ائمه علیهم‌السلام... ۱۱۵

۱. اولویت مصلحت اسلام..... ۱۱۷

۲. تقیه، چتر حفاظتی شیعه..... ۱۲۲

۳. مبارزه منفی با دستگاه خلافت..... ۱۳۰

فصل پنجم: بررسی واقعیت‌های تاریخی در حیات ائمه علیهم‌السلام... ۱۳۷

۱. تقویم زمانی تاریخ، واقعیت مسلم در بررسی گزارش‌های تاریخی..... ۱۳۹

۲. بی‌اعتنایی ائمه علیهم‌السلام نسبت به دنیا..... ۱۴۳

۳. جنگ طلب نبودن ائمه..... ۱۵۰

۴. روابط منفی میان ائمه علیهم‌السلام و خاندان‌های حکومتگر..... ۱۵۲

۵. وجود مدعیان دروغین مهدویت..... ۱۵۷

۶. منفی جلوه‌دادن روابط بین ائمه علیهم‌السلام و شخصیت‌های بزرگ شیعه..... ۱۶۰

۱-۶. ابن عباس..... ۱۶۱

۱۶۳..... ۶-۲ مختار

۱۶۵..... ۶-۳ هشام بن حکم

۱۶۹..... کتابنامه

۱۸۱..... فهرست آیات

۱۸۳..... فهرست آیات

۱۸۵..... زیاده

۲۰۳..... نمایه موضوع

www.ketab.ir

پیشگفتار

در پرسش‌های روزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، بار دیگر، دین و معرفت دینی به ویژه به‌سبب معالیه معالی اسلامی، به عنوان فکر و فرهنگ مترقی و نجات‌بخش آدمی، در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر شد. تجدید حیات تعالیم و حیاتی و ارزش‌های اسلامی از سویی سبب بیداری و خودباوری ملت‌های مسلمان و احیای روح ستم‌زینی در آنان شد و از دیگر سو باعث نمایان‌تر شدن سست‌پایگی مسلک‌های مکاتب شری و نظام‌های مبتنی بر آنها گشت.

بایستگی تحقیقات دقیق و منسجم، نظریه‌پردازی و نوآوری پیرامون زیرساخت‌های اندیشه دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن و ضرورت پرداخت علمی و روزآمد به حوادث واقعه فکری، به فراتر شرایط کنونی و درخور این رستخیز عظیم و نیز لزوم آسیب‌شناسی در حوزه فرهنگ ملی و باورداشت‌های رایج دینی، به منظور زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی دین و تبیین و عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی- پژوهشی و آموزشی، دانشگاهی و حوزوی محض و کارآمدی را فرض می‌نمود.

بر این اساس «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» به عنوان یک نهاد علمی- فکری حسب‌الامر و براساس نظر رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی

آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی) و با تلاش‌های فراوان حجت‌الاسلام والمسلمین علی‌اکبر رشاد در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

این پژوهشگاه دارای شخصیتی حقوقی، مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی و غیرانتفاعی است که در قالب چهار پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی، نظام‌های اسلامی، فرهنگ و مطالعات اجتماعی و دانشنامه‌نگاری دینی و همچنین مرکز پژوهش‌های جوان فعالیت می‌کند.

پژوهشکده فرهنگ و مطالعات اجتماعی که متشکل از پنج گروه «فرهنگ‌پژوهی»، «مطالعات انقلاب اسلامی»، «تاریخ و تمدن»، «غرب‌شناسی» و «ادبیات اندیشه» است، در راستای ساماندهی تأملات و کاوش‌ها درخصوص تحولات فرهنگی و اجتماعی، می‌کوشد زمینه تولید آثاری با جهت‌گیری انتقادی و بومی را در مباحث و مسائل و مشکلات حوزه‌های یادشده فراهم سازد.

۱. شناخت و بازپیرای موانع مکتوب علمی اسلامی در حوزه تاریخ، تمدن، فرهنگ و هنر ایران و اسلام؛
۲. تحقیق در زمینه تحولات، مباحث و مسائل فقهی، تمدن، فرهنگ و هنر اسلامی ایرانی؛

۳. تحلیل و بازکاوی کاستی‌های دیرین، آسیب‌شناسی وضعیت کنونی و بررسی چشم‌انداز و چالش‌های آتی فرهنگ در تمدن اسلامی و ارائه راهکارهای شایسته برای احیا و ارتقای فرهنگ و هنر اسلامی ایرانی و تعمیق پیوند نسل امروز با آن؛

۴. بررسی و تبیین نظری پیشینه، مبانی، اهداف و فرآیند تحول انقلاب اسلامی و مطالعه و بازشناسی مسائل و موانع انقلاب و راه‌های تحکیم اصول و توسعه آرمان‌ها و ارزش‌های متعالی آن و مصون‌سازی طبقات اجتماعی در قبال تازش فکری- فرهنگی بیگانگان؛

۵. بازشناسی ماهیت و مؤلفه‌های فکر و فرهنگ غربی و نقد و ارزیابی علمی دستاوردهای تمدن جدید، بررسی راه‌های توسعه اندیشه اسلامی و طرق اصطیاد عناصر انسانی و عقلانی فرهنگ و تمدن دیگر ملل؛

۶. نقد آثار منتشره و آرای مطرح شده در حوزه‌های مطالعاتی پژوهشکده. تحقیق حاضر که نتیجه تلاش علمی محقق ارجمند جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای دکتر غلامحسین محرمی در گروه تاریخ و تمدن پژوهشکده فرهنگ و مطالعات اجتماعی است، به موضوع مبانی روش تحقیق در تاریخ زندگی ائمه علیهم‌السلام می‌پردازد.

• **موضوع تحقیق**، چنین است: بیان مبانی و اصول تحقیق درباره تاریخ زندگی ائمه اطهار علیهم‌السلام و اینکه تحقیق در تاریخ زندگی ائمه علیهم‌السلام مانند سایر مردم نیست و باید قواعد کلامی نیز در این مورد رعایت شود و گزارش‌های تاریخی را بدون عذر به بیان کلامی و رجالی نمی‌توان پذیرفت. این بحث از آن رو برت دارد که ما ائمه علیهم‌السلام را معصوم می‌دانیم و هر گزارش تاریخی را درباره آن نمی‌توانیم بپذیریم.

روش تحقیق، کتابخانه‌ای و سوابق تجزیه و تحلیل گزارش‌های تاریخی و تطبیق با قواعد کلامی است. ائمه علیهم‌السلام نه از رهبران معنوی و حجت‌های خدا بعد از پیامبران، انسان‌هایی هستند که خصوصیت‌های ویژه‌ای دارند و عمده آنها معصوم بودن از گناه و خطاست. اگر گزارش تاریخی با این مطلب منافات داشته، باید رد شود.

بر خود لازم می‌دانیم از تلاش‌های علمی و ارزشمند محقق ارجمند، جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای دکتر غلامحسین محرمی قدردانی و تشکر نماییم. همچنین از شورای علمی گروه تاریخ و تمدن، و نیز ارزیابان علمی تحقیق، آقایان دکتر محمد سپهری و دکتر سید حسین فلاح‌زاده که با ارائه نظرهای ارزشمند خود بر غنای این اثر افزودند و سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی که مسئولیت آماده‌سازی، انتشار و توزیع آن را بر عهده دارد، کمال سپاس و امتنان را داریم.

گروه تاریخ و تمدن

پژوهشکده فرهنگ و مطالعات اجتماعی